

Davor GJENERO

Ilegalno lobiranje, korupcija i mehanizmi sprečavanja sukoba interesa

Deklarirano euroskeptični *The Sunday Times* prošle je subote u Europskom parlamentu otvorio vrlo neugodan korupcionaški skandal »upecavši« više zastupnika (zasad su objavljene priče o njima trojici) na udicu mita u ilegalnom lobiranju. Novinari su kontaktirali zastupnike i predstavljali se kao lobisti iako nisu registrirani za lobiranje pri institucijama Europske unije. Zastupnicima su ponudili honorar od 100.000 eura godišnje u zamjenu za ulaganje amandmana na zakone koji bi pogodovali njihovim navodnim klijentima u procesu usvajanja bankovnog zakonodavstva u Europskom parlamentu.

Tu su udicu zagrizli konzervativac Ernest Strasser iz Austrije te socijalisti Adrian Severin iz Rumunjske i Zoran Thaler iz Slovenije te počeli surađivati s neregistriranim navodnim lobistima. Neki su ispostavili račune za svoje usluge, a drugi samo »počeli surađivati«, uložili tražene amandmane i započeli aktivnost tretirali kao »probni rok«. Nakon objave afere sva trojica su primijenila jednaku smiješnu obranu i tvrdila da im je bilo jasno kako im netko pokušava nešto podmetnuti, a da su s navodnim lobistima surađivali samo zato da izvuku još poneki podatak i saznaju tko im to zapravo nastoji podmetnuti. Nakon što je afera izašla u javnost, Strasser je istog dana najavio ostavku, Thaler ju je doista i podnio idućeg ponedjeljka, a Severin, kojega su europski socijalisti izbacili iz zastupničkog kluba, ustraje na mandatu i tvrdi kako će dokazati svoju nevinost.

Niti Severin niti Thaler niti Strasser nisu bilo tko u političkim arenama svojih zemalja. Severin je bio ministar vanjskih poslova i potpredsjednik u rumunjskim socijalističkim vladama, a Strasser je bivši ministar unutarnjih poslova Austrije kojeg su i u domovini pratile glasine o korupciji prilikom javnih nabava. Thaler je pak kao član Liberalno-demokratske stranke bio u dvije prigode ministar vanjskih poslova u

vladama Janeza Drnovške. Deklarirao se kao »fanatičan europskejac«. Prvi je ministarski mandat okončao nakon procesa interpelacije zbog »španjolskoga kompromisa« kojim je deblokiran slovenski proces pregovora s EU-om (Italija ga je blokirala zbog interesa optanata, a blokadu je objašnjavala diskriminatornom slovenskom politikom na tržištu nekretnina). Činjenica da je političku funkciju žrtvovao zbog koncepta, koji je doveo do deblokade pregovora i do toga da je Slovenija u krakom roku postala članicom EU-a, u slovenskoj mu je političkoj areni davala dodatnu težinu. U Europski je parlament Thaler 2009. izabran na popis socijaldemokrata, na koju je dospio kao virilist premijera Pahora, i to mimo racionalnih stranačkih kriterija. Mnogi su u stranci gutali knedle zbog te odluke predsjednika (i druga osoba na vrhu popisa, novinarka Tanja Fajon, dotad dopisnica nacionalne televizije iz Bruxellesa, na popis nije dospjela prema stranačkoj, nego prema predsjednikovoj volji), čime je stranačka struktura doživjela otvoreno predsjednikovo poniženje. Sličan se proces, iako ne tako radikalno, odvijao i pri osiguravanju Strasserove »europske karijere« za koju su se zbog glasin o aferama bivšeg ministra njegovi prijatelji iz stranačkog vrha teško izborili.

Kad je u slovenskoj javnosti pukla bomba iz *The Sunday Timesa*, šef stranke Socijalnih demokrata morao se pri ograničavanju štete suočiti s nekoliko problema. Thalerovo ustrajanje na tvrdnji o nedužnosti i odluci da se ne odrekne mandata, kao što je najprije najavljivao, ubrzano bi izjedalo ionako načet slovenski međunarodni ugled, upravo kao što ustrajanje Severina na poziciji europarlamentarca dodatno škodi rumunjskoj međunarodnoj reputaciji. Thalerova ostavka, koja je *de facto* priznanje krivice, otvorila je pitanje Pahorove odgovornosti čiji je Thaler bio izbor, ali i pitanje izbora njegova nasljednika jer se prvi neizabrani kandidat na stranačkom popisu u

međuvremenu upleo u koruptivni skandal u domaćoj političkoj areni.

Početku razrješavanja neugodne krize osjetno je doprinijelo neovisno parlamentarno tijelo koje se u Sloveniji naziva Komisija za sprečavanje korupcije, a prema strukturi, ovlastima i načinu izbora i djelovanja vrlo je slično Povjerenstvu za sprečavanje sukoba interesa, kako je definirano novim hrvatskim zakonom o sprečavanju sukoba interesa. Ova je komisija djelovala vrlo brzo, već se prvoga radnog dana, i to odmah na početku radnog vremena, sastala s Thalerom i od njega zatražila objašnjenje njegovih postupaka, a već se prije upoznala s dokumentacijom što su je pribavili engleski novinari. Nakon tog razgovora s osramoćenim europarlamentarcem, zaključila je kako postoji osnovana sumnja da njegovo ponašanje ima obilježja koruptivne radnje. Ostavkom je Thaler prestao biti državnim dužnosnikom i time nešto olakšao svoju poziciju pred tom komisijom, a istodobno otvorio i mogućnost državnim odvjetništvu, koje je sporije i »konzervativnije« tijelo, da počne istragu u njegovu slučaju, jer sada više nije zaštićen imunitetom parlamentarnog zastupnika.

Korupcija u političkim vrhovima uvijek je bila jedan od najsnajznijih argumenata euroskeptika, a *The Sunday Times* je u trojici upecanih zastupnika imao relativno laku kapitalnu lovinu. Austrija, pogotovo zbog svoje tradicije velikih koalicija, ali i zbog dugogodišnjeg položaja neutralne zemlje koja je služila kao posrednik u poslovima iza željezne zavjese, unutar Unije u kojoj je tek relativno stara članica nikad nije slovila kao imuna na korupciju. Rumunjska je protukorupcijsku kampanju vodila neposredno prije pristupanja Europskoj uniji, a tada je agilna ministrica pravosuđa (danas liberalna europarlamentarka) Monica Macovei iz političkog života isključila bivšega premijera i tada aktualnog predsjednika parlamenta, socijalista Adriana Nasta-sea, optuženog za političku korupciju.

Slovenija, koja je u vrijeme dok je njenu izvršnu vlast vodio pokojni Janez Drnovšek slovila kao favorit među tranzicijskim državama, a u mandatu konzervativne vlade Janeza Janše uspješno odradila i predsjedavanje Europskom unijom, svoj je europski ugled u velikoj mjeri izgubila odmah na početku Pahorova mandata, i to zbog blokade hrvatskih pretpristupnih pregovora. U Pahorovu planu Thaler je trebao biti jedan od aktera koji će smanjiti učinjenu štetu. U Europskom mu je parlamentu uspjelo dobiti položaj izvjestitelja o pristupnom procesu Makedonije, ali se pokazalo da je otežao slovensku europsku poziciju. Naime, već se prije aktualnog velikog skandala uz njegovo ime vezao ne posve razjašnjen problem koji se ticao ilegalnog financiranja politike u Makedoniji. Thaler, međutim, nije jedini od ove trojice europarlamentarca otvorenih ilegalnome lobiranju upleten u balkanske procese, jer je Severin djelovalo kao neformalan, ali vrlo glasan lobist Srbije u Europskom parlamentu.

Europarlamentarni skandal neće izravno utjecati na hrvatski proces pristupanja Europskoj uniji, ali će u nekima od »pravih« starih članica zaoštriti oprez prema svakom spominjanju korupcije, pogotovo kad je riječ o zemljama iz kojih će pripadnici političke elite uskoro djelovati u zajedničkom tijelu zakonodavne vlasti. Ovaj je slučaj pokazao koliko je važno što prije uspostaviti snažan neovisni nadzorni mehanizam za sprečavanje sukoba interesa koji može spriječiti da se hrvatski političari upletu u slučajeve poput ovoga prošlotjednoga lobističkog skandala, a ako se to, na žalost, ipak dogodi, brzim djelovanjem smanjiti štetu i donekle sanirati posljedice.

Ovaj slučaj pokazuje da je važno na svim razinama jasno regulirati lobističku djelatnost, postaviti čvrsta ograničenja koja će onemogućiti ilegalne kontakte donositelja političkih odluka s onima koji zastupaju neki privatni interes, a o zakonitim kontaktima stvoriti sustav registriranja. Svaki donositelj odluke, i kad kontaktira s lobistima registriranim za tu djelatnost, u suvremenim demokracijama koje imaju izgrađen mehanizam sprečavanja sukoba interesa, o tome mora obavijestiti tijelo koje obavlja onu funkciju koja u Hrvatskoj pripada Povjerenstvu za sprečavanje sukoba interesa.

Da se ne bi događali slučajevi poput onoga što ga je razotkrio *The Sunday Times*, nužno je postojanje čvrste zakonske regulative lobiranja i uspostava političke kulture u kojoj nije prihvatljivo kontaktiranje ilegalnih lobista i onih koji sudjeluju u donošenju političkih odluka, a spremnost da se saslušaju argumenti registriranih lobista mora biti pod kontrolom neovisnog nepolitičkog i nestranačkog tijela kako bi se osiguralo da u procesu odlučivanja budu uvaženi svi relevantni interesi, spriječila mogućnost političkantskog manipuliranja s takvim kontaktima i osigurala zaštita javnog interesa.

Osim zakonodavnog okvira, kojem u Hrvatskoj manjka i sustavni zakon čime bi se reguliralo lobiranje i javno zagovaranje, nužno je raditi i na razvoju profesionalizacije politike. Način na koji je Thaler bio izabran za europarlamentarca tipičan je primjer loše prakse i gaženja načela profesionalizacije političke djelatnosti. Profesionalizacija pri tome ne znači širenje broja plaćenih mjesta u politici, nego to da se politička djelatnost, i onda kad se obavlja za javno dobro bez naknade, smatra karijerom što ju je potrebno sustavno graditi. Preskakanje karijernih stuba, odnosno nečiji ulazak u stranačku strukturu izvana, kao apriorna »kapitalca«, dovodi do poništavanja načela profesionalizacije i do toga da se tako odabrani akter ponaša daleko neodgovornije nego netko tko je sustavno gradio svoju političku karijeru i u nju investirao i znanje i vrijeme. Afera u Europskom parlamentu Hrvatskoj morala bi biti poticaj za uspostavljanje mehanizama koji bi onemogućili ponavljanje ovakva skandala među našim budućim sudionicima u donošenju odluka na europskoj razini, ali i izbijanje takvih afera na nacionalnoj ili nižim razinama.

„ Da se ne bi događali slučajevi poput onoga što ga je razotkrio *The Sunday Times*, nužno je postojanje čvrste zakonske regulative lobiranja i uspostava političke kulture u kojoj nije prihvatljivo kontaktiranje ilegalnih lobista i onih koji sudjeluju u donošenju političkih odluka